

1 “Het beste in leerkrachten maakt het verschil”

(naar Marcel van Herpen)

Samenvattend

Bij deze school voor praktijkonderwijs heeft het project “De veranderende leerling – De veranderende docent”, waarbinnen een nieuw onderwijsconcept ontwikkeld is geleid tot het invoeren van verschillende typen lesbezoeken. Naast collegiale lesbezoeken vinden ook professionele lesbezoeken plaats. Na instemming van het team zijn ook superviserende lesbezoeken ingevoerd.

Interne docentbegeleiders worden geschoold door de externen, zodat er uiteindelijk, na een gestructureerde en begeleide opstart door de gespecialiseerde externen, langzaam maar zeker deskundigheidsoverdracht gerealiseerd wordt.

Collegiale lesbezoeken worden gedaan door een collega en hebben als functie het leren van elkaar binnen het concept. De professionele lesbezoeken worden gedaan door interne en externe observanten. Er wordt geobserveerd en feedback geven met betrekking tot de speerpunten van het onderwijsconcept. Feedback is vooral coachend van aard. Als laatste zijn er superviserende lesbezoeken. Deze worden gedaan door een externe observant en een lid van het management team, en hebben een meer beoordelend karakter. Deze lesbezoeken zorgen voor input voor het beoordelingsgesprek, er wordt vooral gelet op de SBL competenties.

Er zijn verschillende soorten effecten te zien op leraarniveau, ze leren bijvoorbeeld bewust te reflecteren, en docenten gaan actief aan de slag met zijn/haar focuspunten. Ook zijn er effecten op schoolniveau: de school veel expertise gekregen over het opzetten en doen van lesbezoeken.

Er worden als laatste tips gegeven over hoe een school het team meekrijgt voor de invoering van lesbezoeken, waar men rekening mee moet houden bij de planning en frequentie van de lesbezoeken, en de rolverdeling bij lesbezoeken. Aanbevelingen om het team mee te krijgen bij de invoering van lesbezoeken zijn onder meer het voeren van gesprekken over de aanleiding en de te verwachten opbrengsten voor de leraren, leerlingen en de school.

Aanleiding

Doordat leerlingen, docenten en pedagogische inzichten veranderen moet ook het onderwijs worden aangepast. Elke leerling is anders en heeft specifieke leer- en ontwikkelbehoeften. Daarom heeft de school een onderwijsconcept ontwikkeld waarbinnen gebruik wordt gemaakt van verschillende vormen van collegiale visitatie. Het onderwijsconcept streeft naar meer autonomie van de leerling, door middel van het activeren, motiveren en begeleiden van leerlingen tijdens de les. Dit heeft een specifieke aanpak van lesgeven (en dus docenten) nodig. Docenten krijgen een meer begeleidende in plaats van leidende rol. Dit vraagt om een andere professionele benadering van docenten en meer aandacht voor competentie management. Onderdeel van de aanpak is het reflecteren op eigen functioneren, onder andere door middel van collegiaal en professioneel lesbezoek.

Verschillende typen lesbezoeken

Het invoeren van het onderwijsconcept heeft een aantal jaren geduurd. Zoals te zien in onderstaande tabel zijn er verschillende type lesbezoeken die stuk voor stuk worden geïntroduceerd. Naarmate de tijd verstrijkt raken medewerkers gewend aan ‘lesbezoeken’ en kan er worden over gegaan naar de volgende fase. In de laatste fase, die nu (2012) plaatsvond, neemt het collegiaal lesbezoek af. Op verzoek kan dit alsnog ingeroosterd worden. Het professioneel lesbezoek vindt nog steeds met regelmaat plaats. Daarnaast is, in samenspraak met het

docententeam, besloten het superviserend lesbezoek, onderdeel te laten uitmaken van de beoordelingsgesprekken.

Docent: 'het idee achter de invoering van de verschillende soorten lesbezoeken, met ieder hun eigen functie, is bij aanvang uitgelegd aan en overlegd met het team. Het superviserende lesbezoek wordt dan ook als een logische vervolgstap gezien.'

Type lesbezoek	Type observant	Functie van bezoek
Collegiale lesbezoeken	Collega	Gewoon raken met lesbezoeken, docent brengt (ook) onderwerpen/vragen aan, <i>coachend</i> .
Professionele lesbezoeken	Interne en externe observant	Observeren en feedback geven met betrekking tot de ontwikkelde schoolstandaard = <i>onderwijsconcept</i>
Superviserende lesbezoeken	Externe observant en lid management team	Meer beoordelend karakter, input voor beoordelingsgesprek, SBL <i>competenties</i> .

Collegiale lesbezoeken

Dit type lesbezoek laat docenten kennismaken met het idee en de ervaring dat collega's in de klas komen kijken. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van kijkwijzers. Ook leren docenten hun hulpvraag te formuleren en feedback te geven en te ontvangen. Er wordt een start gemaakt met het professionaliseren van de docent en het kweken van een open en lerende schoolcultuur.

Professionele lesbezoeken

Kern van de professionele lesbezoeken zijn de speerpunten van het onderwijsconcept. Onderdeel van de invoering van het onderwijsconcept was het opleiden van een groep interne observanten voor de professionele lesbezoeken. Samen met een externe observant (hier het Dienstencentrum van Maerlant) neemt de interne observant de lesbezoeken af. Interne observanten moeten een open blik hebben en goed kunnen observeren, coachend zijn, kunnen luisteren en respect hebben voor anderen.

Direct na het lesbezoek (zowel collegiaal als professioneel bezoek) wordt het lesbezoek nabesproken en binnen 5 a 10 dagen is het verslag af (gemaakt door een van de observanten). Als de docenten dat willen kunnen ze de verslagen opnemen in hun bekwaamheidsdossiers, of gebruiken bij het opstellen van hun persoonlijke ontwikkelingsplannen, dit is niet verplicht. De klassenobservatie, nabespreking en verslaglegging worden met integriteit behandeld.

Superviserende lesbezoeken

Functie van dit bezoek is 'oordelen', en wel op een deel van de SBL competenties die ook in het beoordelingsgesprek aan bod komen. Er is pas overgegaan tot superviserende lesbezoeken na instemming van het team. Het superviserende lesbezoek is 'slechts' één onderdeel van het beoordelingsgesprek. Niet alle competenties waarop beoordeeld wordt in het beoordelingsgesprek komen namelijk aan bod tijdens het superviserend lesbezoek.

Opbrengsten

Op niveau van de leraar

De lesbezoeken dragen bij aan de bewustwording van de leraar op het gebied van lesgeven. Het geeft hen nieuwe inzichten en ideeën, bijvoorbeeld over welke werkvormen effectief zijn. De leraren leren bewust te reflecteren en komen in ontwikkeling en worden binnen de schoolstandaard begeleid. Ze zijn meer gemotiveerd, opener en ondernemender.

Interne observant: 'Door de lesbezoeken durven de docenten zich kwetsbaar op te stellen. Bij de feedback wordt er altijd een positieve insteek gebruikt. Ik vind het belangrijk dat de docent er een goed gevoel aan over houdt.'

Op niveau van de school/schoolbeleid

De lesbezoeken zijn ingebed in het onderwijsconcept en zijn daarmee onderdeel van het schoolbeleid. De superviserende lesbezoeken zijn onderdeel van de beoordelingsgesprekken, de overige verslagen van lesbezoeken kan de docent zelf toevoegen aan zijn bekwaamheidsdossier. Het ontwikkelen en uitzetten van het onderwijsconcept heeft de school veel expertise opgeleverd, die nu ook gedeeld wordt met andere geïnteresseerde scholen. De school en daarmee de leerlingen hebben een beter aanzien en staan goed bekend in de wijk. Op de school heerst een open en prettig klimaat.

Inbedding en borging

Het onderwijsconcept is mede mogelijk gemaakt door ESF-subsidie, en is goed omschreven en vastgelegd. Het goed vastleggen van de kaders waarbinnen het onderwijsconcept zich afspeelt en het adequaat faciliteren van docenten maakt dit concept duurzaam. Het is nu onderdeel van het algehele schoolbeleid. In het onderwijsconcept zijn de verschillende vormen van lesbezoeken, de frequentie en de gebruikte instrumenten omschreven.

Als instrument wordt onder andere een kijkwijzer gebruikt, met daarin de speerpunten van het onderwijsconcept. Er wordt een verslag gemaakt van het geobserveerde en de nabespreking. Bij het superviserend lesbezoek is deze kijkwijzer uitgebreider. Ook vult de docent voorafgaand aan het lesbezoek een aantal formulieren in met zijn/haar eigen beoordeling op een aantal onderwerpen, en vraagt een deel van de leerlingen om een zogenaamd 'indrukkenformulier' (geen beoordelingsformulier) in te vullen. Al deze, aan elkaar gerelateerde, informatie vormt input voor het beoordelingsgesprek.

Tips & trucs

Onderstaande aandachtspunten kunnen het opzetten en uitvoeren van lesbezoeken vergemakkelijken.

- **Team meekrijgen:** Het team moet het belang zien van de lesbezoeken (en breder, van het onderwijsconcept) om het resultaat te optimaliseren. Het meekrijgen van het team kan door middel van het voeren van gesprekken over de aanleiding en de te verwachten opbrengsten voor de leraren, leerlingen en de school. Dit komt terug in de cursus.
Door de lesbezoeken langzaam in te voeren en daarbij de verschillende types te hanteren, krijgt het team en de school de tijd om het proces en de opbrengsten te doorgronden en in te bedden. Dit laatste gebeurt als het team zo ervaren is in lesbezoeken dat kan worden overgegaan tot superviserende lesbezoeken, die dienen als input voor beoordelingsgesprekken.
- **De planning van de lesbezoeken:** De lesbezoeken zijn ingebouwd in de schoolstructuur en de wijze waarom les wordt gegeven. De lesbezoeken moeten gefaciliteerd worden. Er zijn vervangers om lesuitval van leraren die een lesbezoek plegen te vermijden.
Voer het superviserende lesbezoek niet meteen in, laat het docententeam eerst wennen aan de professionele en de collegiale lesbezoeken.
De lesbezoeken moeten cyclisch en doorlopend zijn. Het zorgt voor meer focus zodat de opbrengst maximaliseert.
- **Frequentie van lesbezoeken:** Vanuit de interne observant is het goed een bepaalde frequentie in de lesbezoeken te hebben, zodat de routine het proces efficiënt houdt. Het interne observanten team moet dus niet te groot zijn, zodat men regelmatig 'aan de beurt is'.

De tijd die de cyclus van een lesbezoek inneemt, namelijk: *voorbereiding-lesbezoek-formulieren invullen-nabespreken-analyse-verslaglegging-opnemen in persoonlijke ontwikkelingsplan*, moet niet te lang zijn, dit zorgt voor onrust en verlies van focus.

- **Duidelijke rolverdeling bij lesbezoeken:** Zorg bij de verschillende soorten lesbezoeken dat de rollen goed ingedeeld zijn. Aan het professionele lesbezoek is geen beoordeling verbonden, vandaar dat directie- of managementleden hieraan niet deelnemen. Bij het superviserende lesbezoek kan dat wel. Het beste is om dit samen te doen met een externe observant, niet een collega/interne observant. Dit zou afbreuk kunnen doen aan de integriteit van de docent.
Positieve feedback, direct na lesbezoek: Zorg ervoor dat de feedback een positieve insteek heeft. De bespreking van de uitkomsten moet snel, het liefst direct na het lesbezoek (in het opeenvolgende lesuur) plaatsvinden. Ook het verslag, gemaakt door observant, moet binnen 5 a 10 dagen klaar zijn en aan geobserveerde worden teruggegeven. Zorg dat de docent er een goed gevoel aan overhoudt.
- **En verder...:** bouw genoeg evaluatiemomenten, minimaal 1 keer per jaar, in met team om het proces van de lesbezoeken en de einddoelen (bepaald door de individuele school) te bespreken en aan te scherpen.

Omschrijving school	
Sector	Praktijkonderwijs
Grootte school in fte + omvang bestuur in aantal scholen	32 fte, 6 scholen en 2 diensten onder het bestuur
Denominatie	Katholiek
Stedelijkheid	Matig stedelijk
Contactpersoon	Wim Sijbers, Adjunct directeur Roerdompstraat 5, 5912 BR Venlo 077 3542450
Informatie ten bate van disseminatie	Op aanvraag kan een kennismakingsbijeenkomst worden georganiseerd. Als de interesse en het draagvlak in het docententeam groot genoeg is kan worden besloten verder te gaan en kan een cursus, gegeven door 't Wildveld, worden gepland. Inhoud cursus: scholingsbijeenkomsten met daaraan gerelateerde professionele en collegiale lesbezoeken. Kosten: op aanvraag.